

Из историје Војномедицинске академије: IV – Интерно одељење

Милош П. Стојиљковић*, Јово Зељковић†, Владимир Тадић†

Војномедицинска академија, *Центар за контролу тровања; †Институт за научне информације, Београд

К л ј у ч н е р е ч и : историја медицине; болнице, војне; болничка одељења; medicina, interna; lekari; kadar, vojni.

К e y w o r d s : history of medicine; hospitals, military; hospital departments; internal medicine; physicians; military personnel.

У претходна три наставка дат је преглед настанка и развоја Београдске војне болнице, као и њених одељења: пријемног, хирушког, очног, ушног и зубног (1–3), заснован на говору који је санитетски бригадни ђенерал др Војислав С. Поповић одржао у Београду 18. децембра 1938. године, поводом обележавања „стогодишњице војне болнице и тридесетогодишњице оснивања главне војне болнице“. У наставку др Поповић говори о настанку и развоју интерног одељења.

„Унутрашње одељење. Унутрашње одељење Главне војне болнице води порекло од Унутрашњег одељења Дунавске војне болнице, чији је последњи шеф био санитетски мајор др Благоје Николић. Године 1910. за шефа Унутрашњег одељења Опште војне болнице постављен је санитетски потпуковник др Ђока Владисављевић, а за секундарне лекаре Одељења санитетски капетан II класе др Жарко Рувидић и др Живојин Стојадиновић. Балкански и Светски рат ометају развој одељења, јер због доласка великог броја рањеника, оно уступа већи број својих просторија за потребе Хирушког одељења и за смештај страних мисија.

По ослобођењу 1919. године, са поновним формирањем Опште војне болнице, формира се и Унутрашње одељење, за чијег шефа долази резервни санитетски потпуковник др Александар Радосављевић, који успева да у поратним тешким приликама уреди и оспособи Одељење за нормалан рад.

Од 1920. године рад у одељењу наставља санитетски потпуковник др Светозар Пешић, а крајем новембра

1921. године за шефа Одељења долази санитетски пуковник др Жарко Рувидић, коме припада главна заслуга за подизање Одељења на завидну висину, на којој се сада налази, иако је требао да се бори са свежим последицама минулих ратова и нередовних прилика, јер Одељење није било снабдевано ни најпотребнијом опремом. Док се трпела оскудица у болничким креветима, постељини и болесничком рубљу, дотле је на одељењу увек било 300–400 болесника, а у току месеца на Одељење је примано просечно 600–750 болесника – више од половине свих хоспитализованих случајева у целој болници, јер су се на Унутрашњем одељењу лечили и оболели од заразних болести и болесници од душевних и нервних болести. Велика епидемија грипа у децембру 1921. године још је више погоршала стање на Одељењу. Огроман посао могао се на време обавити једино путем децентрализације Одељења и тако се 1. октобра 1924. године из састава Унутрашњег одељења тадашње Сталне војне болнице I армијске области издваја Одељење за заразне болести, које почиње самосталан рад. Из истог разлога, 1. јула 1932. године из састава Унутрашњег одељења издваја се и Одељење за нервне болести, које исто тако почиње самосталан рад. Унутрашње одељење се 1. јануара 1933. године дели на I и II унутрашње одељење Главне војне болнице. За шефа I унутрашњег одељења постављен је дотадашњи шеф Унутрашњег одељења санитетски бригадни ђенерал др Жарко Рувидић, који, водећи одељење са пуно ауторитета и организаторског духа, остаје на овом положају до октобра 1934. године, када предаје

дужност новоодређеном шефу Одељења санитарском пуковнику др Рудолфу Кобалу. За шефа II унутрашњег одељења постављен је санитарски потпуковник др Радмило Јовановић, тадашњи шеф Заразног одељења.

II унутрашње одељење поникло је из матичног I унутрашњег одељења, чији је рад тесно везан за личност и делатност његовог шефа ђенерала др Рувидића. II унутрашње одељење са својим енергичним шефом, санитарским пуковником др Радмилом Јовановићем продужило је утрвеним путевима стављајући у исто време тежиште својих активности на проблеме кардиологије и метаболичких поремећаја, у ком циљу се 1935. године на II унутрашњем одељењу ствара кардиолошка лабораторија, у којој са много стручности и успеха ради санитарски поручник др Жарко Миловановић“.

Сл. 1 – Санитарски капетан II класе др Жарко Б. Миловановић, вршилац дужности шефа кардиолошке станице II унутрашњег одељења Главне војне болнице.

Како ђенерал др В. С. Поповић наводи као последњег шефа унутрашњег одељења Дунавске војне болнице, санитарског мајора Благоја Николића, покушали смо о овом, али и о осталим лекарима интерног одељења открити више података, које овде износимо.

Санитарски мајор др Благоје Николић је рођен 13. септембра 1863. године. Студирао као државни питомац у Бечу (4). Био је на служби у Тимочкој сталној војној болници (5), затим у Дунавској сталној војној болници у Београду (6), а потом у Војној академији од 1. септембра 1906. године (7). Унапређен у чин потпуковника 29. јуна 1906. године (8). Једно време је провео као предавач хигијене у нижој школи Војне академије. Умро је од запаљења плућа 11. септембра 1913. године (9).

Др Ђока Владисављевић је рођен 12. априла 1866. године (10) у Доњем Милановцу у угледној и имућној породици. Гимназију је завршио у Београду, а медицину у Бечу. После специјализације унутрашњих болести о свом трошку (11), ступио је у војску као санитарски капетан II класе и распоређен за деловођу у санитарском одељењу Министарства војног и уједно трупног лекара 9. пешадијског пука (12). Недуго после тога постављен је за

лекара Дунавске сталне војне болнице у Београду (13). Одатле је премештен за шефа интерног одељења Шумадијске сталне војне болнице у Крагујевцу (14). Унапређен је у чин санитарског потпуковника 6. марта 1905. године, постављен за управника Шумадијске сталне војне болнице 20. јануара 1907. године (15), а крајем 1909. премештен у Београд и постављен за шефа унутрашњег одељења Опште војне болнице. Унапређен у чин санитарског бригадног ђенерала 1923. (16).

У објављеном говору, поводом смрти санитарског ђенерала др Ђоке Владисављевића 1932. године се каже: „Од 1894. године до 1900. године, био је шеф унутрашњег одељења Сталне војне болнице дунавске дивизијске области, члан Санитарског комитета и судија Инвалидског суда. Од 1900. до 1907. године био је шеф унутрашњег одељења Шумадијске сталне војне болнице, а од 1907. до 1909. године управник исте болнице. Од 1909. до 1912. године био је шеф унутрашњег одељења новоподигнуте Опште војне болнице у Београду. У Првом балканском рату био је референт санитета Дунавске дивизије I позива и начелник санитета I армије. У I светском рату постављен је за начелника санитета I армије, затим за начелника санитета Врховне команде. После рата, др Владисављевић је постављен за инспектора санитета Министарства војске и морнарице, а неко време и за председника Санитарског комитета“ (17).

Др Живојин Стојадиновић је рођен у Књажевцу 27. октобра 1880. године (18), гимназију је учио у Књажевцу и Београду. Као питомац Министарства војног, студирао је медицину у Бечу (19), где је промовисан 1904. године. После одслужења војног рока, произведен је у чин поручника 1. јануара 1906. године (18) и постављен за лекара у Дунавској сталној војној болници у Београду (20).

У јесен 1909. године одлази у Беч на специјализацију унутрашњих болести, 1910. године у Берлин, а 1911. године у Париз (Пастеров институт), а по повратку, распоређен је на интерно одељење Опште војне болнице. Унапређен у чин капетана II класе 1. јануара 1910. године, у чин капетана I класе 22. октобра 1912. године, а у чин мајора 31. октобра 1913. године. У току балканских ратова био је вршилац дужности шефа интерног одељења у Општој војној болници у Београду. Поред ангажовања у служби и стручном усавршавању, бавио се превођењем и писањем стручних радова. Превео је: као студент медицине „Хигијену плућа“ од др Шретера 1903. године; као поручник „Чиме се наш организам брани од инфекција“, објављен у Ратнику 1906. године. Као капетан објавио „Умирање“ у Ратнику 1909. године; „Болничка служба“, превод, 1910. године; „Упут за хируршки рад на бојном пољу“ 1910. године и приручник „Примена лабораторијума у болници“ Београд, 1911. године (21). Као лекар резервне болнице у Крагујевцу, оболео и умро од пегавца 9. фебруара 1915. године (22).

Резервни санитарски потпуковник проф. др Александар Радосављевић рођен је у Будиму 1877. године. Основну школу и гимназију завршио у Београду, упи-

сао Медицински факултет у Бечу, где се током студија истакао као одличан студент, па је својим ревносим радом, на Интерној клиници проф. Вајнберга, задобио особиту наклоност шефа, кога је на његов захтев пратио при свим клиничким прегледима (23). После одлично завршених студија и темељне клиничке припреме 1904. године, добио је од свог стрица микроскоп као најдрагоценији поклон. Први извршени микроскопски преглед своје властите плувачке уверио га је, не само у дијагностичку моћ микроскопа, већ му је открио и Кохове бациле. Тај налаз га је упутио на физиолошка истраживања као средишно и главно питање у целокупном потоњем раду.

По повратку у земљу био је кратко време болнички лекар у Шапцу, потом приватни лекар у Београду. Због грудобоље, која је почела озбиљно угрожавати његово здравље, отишао је на лечење у санаторијуме код Беча и Граца. Током трогодишњег лечења специјализирао је физиологију. У Балканском рату учествовао је у својству пуковског лекара код Куманова. У I светском рату, као командир, претворио је своју пољску болницу у Валеу, у заразну. После прележаног пегавог тифуса прихватио се дужности лекара Врховне команде и личног лекара војводе Путника. По доласку на Крф, радио је у француској болници у Ахилејону и италијанској лабораторији Кастеланија. Почетком 1917. године, упућен је на рад у Пастеров завод и болницу Вал де Грас, на клинику професора Видала, у Париз. По ослобођењу земље, крајем 1918. године постављен је за лекара Опште војне болнице у Београду, а 1919. за лекара Унутрашњег одељења Државне болнице. Изабран је за ванредног професора Медицинског факултета 1921. године, а за редовног 1930. године. Био је декан Медицинског факултета

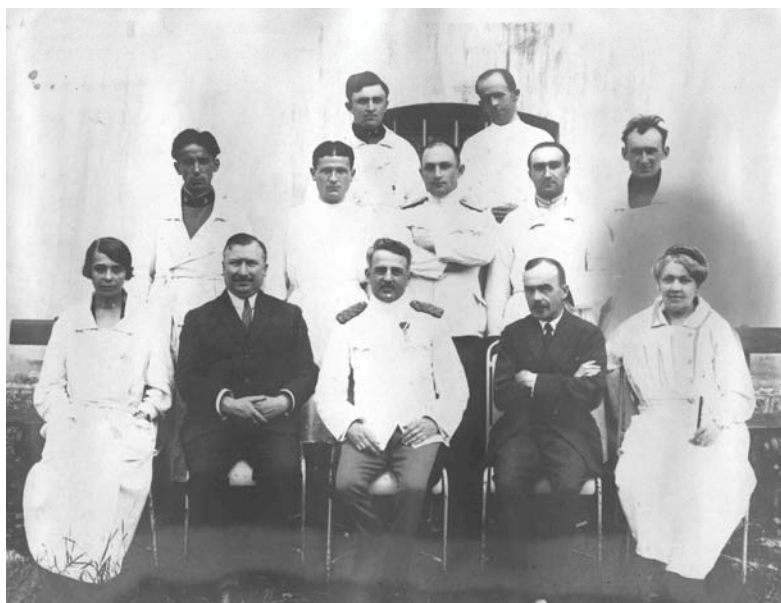
1934–1935. године. Био је дописни члан Српске академије наука. Основао је 1928. године „Фтизиолошко друштво“ и остао његов стални председник до 1941. године. Умро је у Београду 1956. године.

Пуковник др Светозар Н. Пешић (1881–1936) рођен је 28. августа 1881. године у Нишу (24). Студирао медицину у Берлину као војни питомцац. По завршетку студија активирао се у чину санитетског поручника 26. маја 1897. године и постављен за трупног лекара 13. пешадијског пука, и уједно вршиоца дужности управника Неготинске војне болнице од 7. јула 1907. године (25). На тој дужности је остао до 1911. године (26), када је упућен у Берлин на специјализацију из хигијене и бактериологије (27).

У балканским ратовима био је бактериолог при опсади Једрена, касније бактериолог и епидемиолог у Битољу, Велењу и Скопљу, где је био и управник Војне болнице. По завршетку рата био је лекар у Војној болници у Скопљу (28).

Године 1914–1915. био је референт санитета Косовске дивизијске области. По доласку на Крф унапређен је у чин потпуковника и распоређен у штаб III армије као хигијеничар, а од 7. априла 1917. до краја рата био је референт санитета Дринске дивизије. Када се код трупа појавио скорбут, лечио је војнике свежим воћем и поврћем, али је тврдио да је „скорбут заразна болест“.

По завршетку I светског рата постављен је за референта санитета Дравске, а потом Савске дивизијске области, да би 10. септембра 1920. године наредбом ФА бр. 25.695 био постављен за шефа Унутрашњег одељења Војне болнице I армијске области (29). Дао је оставку 3. новембра 1921. године и преведен у резерву (30). Умро је у Београду 17. јуна 1936. године.

Сл. 2 – Шеф и лекари унутрашњег одељења Сталне војне болнице I армијске области 1926. год.

Крајем новембра 1921. године за шефа Унутрашњег одељења долази санитетски пуковник др Жарко Рувидић, евидентно најкрупнија фигура војног санитета између два светска рата.

Санитетски ђенерал др Жарко М. Рувидић рођен је 1880. године у Лесковцу у професорској породици. Основну школу је завршио у Шапцу, а гимназију 1898. године у Београду. Медицину је студирао као војни питомац у Грацу и Бечу, где је 1904. године промовисан. По повратку у земљу активан је и у чину санитетског поручника постављен за трупног лекара у 6. пешадијском пуку „Краљевића Александра“ 1905. године (31), да би већ 30. септембра 1906. године био постављен за трупног лекара и управника амбуланте у Пожеги (32). Касније, 1909. до 1910. налази се у Бечу на специјализацији интерне медицине код проф. Најсера. По повратку са специјализације постављен је за лекара 12. пука „Цар Лазар“ у Крушевцу. У балканским ратовима је учествовао са својим 12. пуком у саставу Шумадијске дивизије I позива (33), где је и одликован сребрном медаљом за храброст, крстом милосрђа и орденом српског црвеног крста.

У међуратном периоду 1913–1914. био је шеф Унутрашњег одељења Сталне војне болнице у Скопљу.

Почетком I светског рата био је командир болничарске чете, а касније референт санитета Дринске дивизије II позива са којом стиже до Крфа. У периоду 1917–1918. био је шеф Унутрашњег одељења и једно време управник болнице „Престолонаследник Александар“ у Солуну.

После рата био је управник Војне болнице у Сарајеву (1919–1921), затим, у периоду 1921–1934, шеф Унутрашњег одељења Опште војне болнице у Београду (од 1922. године Стална војна болница I армијске области, а од 1930. Главна војна болница), потом помоћник начелника (1934–1936) и начелник Санитетског одељења Министарства војске и морнарице (1936–1940).

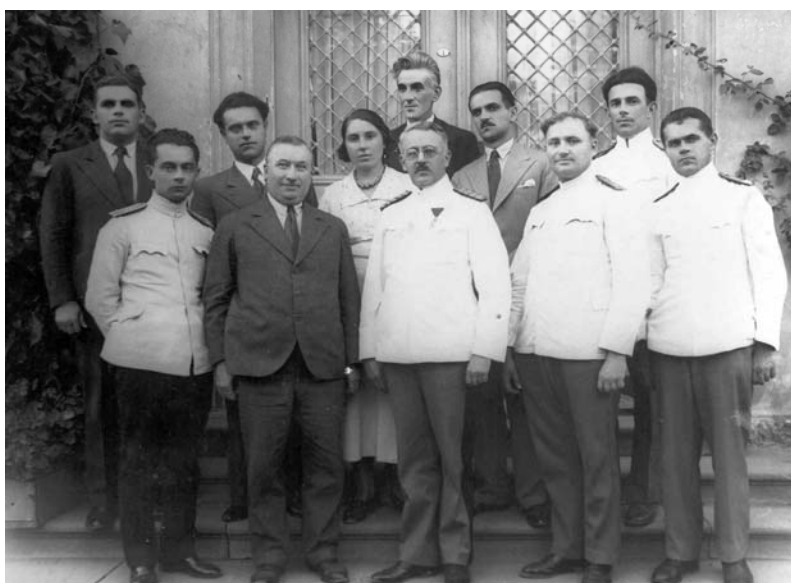
Био је истакнути војни интерниста, борац против туберкулозе, активан сарадник у бројним стручним часописима и учитељ више генерација војних интерниста.

Добио одликовања: „Свети Сава“ III и II реда, „Бели орао“ IV и III реда, „Југословенска круна“ III и II реда, „Легија части“ официрског и командерског реда (Француска).

Унапређен је у чин санитетског ђенерала 6. септембра 1936. године (највиши чин који достиже санитетски официр) (34).

Пензионисан је 1940. године, да би 1941. године био реактивиран, што га чини учесником два балканска и два светска рата. Умро је у Београду 1947. године.

Генерал, проф. др Радмило Јовановић је рођен у Крушевцу 1893. године, средњу школу завршио у Београду, а као војни стипендиста започео студије медицине у Нансију 1911. године и прекидао их два пута због ратова од 1912. до 1918. год. Наставио студије 1919. и завршио 1922. године. По повратку у земљу произведен у чин санитетског поручника и одређен на службу у Београдску војну болницу. Специјализирао интерне болести 1923. год. у Паризу на клиници проф. Шофара. Ту објављује прве научне радове о лечењу дијабетичког ксантома инсулином и рад о метаболизму масти и холестерола. По повратку у земљу провео је две године у трупи, а остало време у Главној војној болници у Београду као секундарни лекар и шеф одсека на одељењу, а касније шеф заразеног одељења, да би 1933. године био постављен за шефа II унутрашњег одељења, где је остао до краја II светског рата (35). После ослобођења земље био је главни терапеут ЈНА до 1956. године (35). По оснивању ВМА 1950. године изабран је за ванредног професора интерне медицине, унапређен је у чин генерал-мајора 1951. године, а 1955. постаје редовни професор ВМА. Исте године изабран је за дописног члана Српске академије наука и уметности (36). Умро у Београду 1965. године.

Сл. 3 – Шеф и лекари унутрашњег одељења Главне војне болнице 1932. год.

У свом говору санитетски ђенерал др В. С. Поповић спомиње формирање кардиолошког лабораторија у коме ради санитетски поручник др Жарко Миловановић. Из персоналног досијеа види се да је др Миловановић рођен 5. новембра 1906. у Нишу. Медицински факултет завршио у Паризу. Говори енглески, француски и пољски језик. Био асистент волонтер на Универзитету у Београду по одлуци министра просвете ПБр.12017/34, од 26. априла 1934. до 12. фебруара 1935. год. када је активиран у чин поручника указом А.Ђ. Бр. 3836 од 12. фебруара 1935. год. и постављен је за лекара II унутрашњег одељења Главне војне болнице. Наредбом А.Ђ. бр. 4318 од 22. фебруара 1940.

године постављен је за вршиоца дужности шефа кардиолошке станице II унутрашњег одељења Главне војне болнице (37).

На седници Савета Медицинског факултета у Београду 3. маја 1939. године једногласно је изабран за приватног доцента за аеронаутичку медицину, па др Миловановић 12. марта 1940. године преко управника Главне војне болнице тражи од министра војске и морнарице да му се одобри постављење за приватног доцента у Министарству просвете, како би се могао примити „нове функције поред редовне дужности“. Тражено одобрење је добио Решењем министра бр. Лч. 3783 од 14. марта 1940. год. (37).

L I T E R A T U R A

1. *Stojilković MP, Zeljković J, Tadić V.* Iz istorije Vojnomedicinske akademije: I Vojne bolnice u Beogradu od 1836. do 1938. godine. *Vojnosanit Pregl* 2002; 59(3): 329–33.
2. *Stojilković MP, Zeljković J, Tadić V.* Iz istorije Vojnomedicinske akademije: II – Prijemno i hirurško odeljenje. *Vojnosanit Pregl* 2002; 59(4): 437–41.
3. *Stojilković MP, Zeljković J, Tadić V.* Iz istorije Vojnomedicinske akademije: III – Ostala odeljenja hirurških grana. *Vojnosanit Pregl* 2002; 59(5): 563–7.
4. Министарство војно Кралјевине Србије. Raspored i rang lista. 1889. p. 116.
5. Министарство војно Кралјевине Србије. Стручна rang lista. 1901. p. 156.
6. Министарство војно Кралјевине Србије. Raspored aktivnih oficira. 1903. p. 155.
7. Министарство војно Кралјевине Србије. Стручна rang lista. 1908.
8. Министарство војно Кралјевине Србије. Стручна rang lista. 1907. (sa stanjem 31.12.1906).
9. *Jovanović M, Perišić M,* editors. Istorija srpskog vojnog saniteta. Beograd: Vojnoizdavački i novinski centar; 1992. p. 904.
10. Министарство војно Кралјевине Србије. Општа rang lista. 1905.
11. *Stanojević V.* Likovi i dela istaknutih lekara od osnivanja Srpskog lekarskog društva do danas. In: *Đurić DS,* editor. Spomenica 1872–1972. Beograd: Srpsko lekarsko društvo; 1972. p. 186.
12. Министарство војно Кралјевине Србије. Rang lista. 1894. p. 10.
13. Министарство војно Кралјевине Србије. Стручна rang lista. 1895. p. 62.
14. Министарство војно Кралјевине Србије. Стручна rang lista. 1905.
15. Министарство војно Кралјевине Србије. Стручна rang lista. 1908.
16. Указ кралја Александра I Карађорђевића о unapređenju sanitetskog pukovnika Ђоке L. Vladislavljeviћа у чин sanitetskog brigadnog đenerala. Službeni vojni list Ministarstva vojske i mornarice Kraljevine Jugoslavije. 1923. p. 1982–3.
17. Anonymus. Dr Vladislavljević ĐL, sanitetski đeneral u penziji i rezervi [in memoriam]. *Vojnosanit glas* 1932; 3(3): VI–VIII.
18. Министарство војно Кралјевине Србије. Стручна rang lista. 1908. p. 175.
19. Министарство војно Кралјевине Србије. Стручна rang lista. 1903. p. 69–70.
20. Министарство војно Кралјевине Србије. Raspored aktivnih oficira 1906–1909.
21. *Stanojević V.* Istorija srpskog vojnog saniteta. Beograd: Štamparija Zlatibor; 1925. p. 851–2.
22. *Subotić VM mladi.* Pomenik pomrlih i poginulih lekara i medicinara u ratovima 1912–1918. godine. Beograd: Srpsko lekarsko društvo; 1922. p. 104.
23. *Stanojević V.* Likovi i dela istaknutih lekara od osnivanja Srpskog lekarskog društva do danas. In: *Đurić DS,* editor. Spomenica 1872–1972. Beograd: Srpsko lekarsko društvo; 1972. p. 202.
24. Војноисторијски институт, Врховна команда. Knjiga lekara i medicinara 1916/1918. Popisnik 3a, kutija 95, fascikla 1, dokument 4.
25. Министарство војно Кралјевине Србије. Стручна rang lista. p. 1908.
26. Министарство војно Кралјевине Србије. Raspored aktivnih oficira 1908–1910.
27. *Stanojević V.* Istorija srpskog vojnog saniteta. Beograd: Štamparija Zlatibor; 1925. p. 806.

28. *Stefanović S.* Fragmenti građe za istoriju našeg povlačenja i izgnanstva. *Srp Arh Celok Lek* 1913; 11: 360.
29. Službeni vojni list. 1920. p. 1727-8.
30. Službeni vojni list. 1921. p. 2360.
31. Ministarstvo vojno Kraljevine Srbije. Stručna rang lista. 1905. p. 185.
32. Ministarstvo vojno Kraljevine Srbije. Stručna rang lista. 1908. p. 186.
33. *Popović B.* Razvoj i problemi sanitetske službe vojski Kraljevine Srbije i Kraljevine Jugoslavije prema spisima đenerala dr Žarka M. Ruvidića. *Vojnosanit Pregl* 1994; 51(5): 443.
34. Ministarstvo vojske i mornarice Kraljevine Jugoslavije. Rang liste aktivnih oficira. 1938.
35. *Stanojević V.* Likovi i dela istaknutih lekara od osnivanja Srpskog lekarskog društva do danas. In: *Đurić DS*, editor. *Spomenica 1872–1972*. Beograd: Srpsko lekarsko društvo; 1972. p. 217.
36. *Pantelić D*, editor. *Vojnomedicinska akademija 1950–1985*. Beograd: Vojnomedicinska akademija; 1985. p. 138.
37. *Milovanović ŽB.* Karton personalnih podataka M11/I. Beograd: Arhiv sanitetske službe VJ.

Rad je primljen 26. III 2002. god.